

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГРАМАТИКИ

Катерина Городенська

УДК 81'06 — 81'26 — 81'373

ГРАМАТИЧНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
І СУЧАСНА ПРАКТИКА

Проаналізовано використання найпоказовіших словозмінних форм іменників, займенників, числівників та дієслів, що репрезентують граматичний стандарт сучасної української літературної мови, у практиці професійної спільноти від 90-х років ХХ ст. до сьогодні, відзначено тяглість уживання багатьох із нині актуалізованих закінчень, виокремлено деструктивні зміни деяких граматичних прескриптивних норм, з'ясовано причини неприйняття чи ігнорування певних закінчень, встановлено їхні дескрипції.

Ключові слова: граматичний стандарт, прескриптивна граматична норма, дескриптивна граматична норма, закінчення, граматична форма, мовна практика.

Обґрунтування актуальності теми пропонованого дослідження. У контексті надважливих проблем сучасної лінгвоукраїністики особливого теоретичного і прикладного значення набула проблема реалізації граматичного стандарту української літературної мови в мовній практиці, динаміки прескриптивних (обов'язкових) граматичних норм в різних її функціональних сферах. Це спричинено потребою зберегти в сучасній непростій мовній ситуації нормативну граматичну основу, яку вважають найстійкішою, найменш вразливою до деструктивних та інших змін.

Аналіз досліджень з обраної теми. Проблема реалізації прескриптивних граматичних норм у різних сферах сучасної української мовної практики постійно привертає увагу дослідників з 90-х років минулого сторіччя [Вихованець 2003; Коць 2010; Літературна норма і мовна практика 2013; Колібаба 2014; Тараненко 2016], проте в оцінюванні практичних виявів цих норм їхні думки не збігаються: одні з них констатують активізацію прескриптивних чинників, а саме загострення уваги мовного соціуму до тих структурних маркерів української мови, які вирізняють її на тлі російської мови [Тараненко 2016: 98], що відбиває тенденцію до подальшої «націоналізації» української мови під впливом прескриптивно-пуристичних чинників [Тараненко 2016: 91], інші — як повернення до активного вжитку тих закінчень, що були і є в прескрипціях української літературної мови, але з позамовних причин стали функціонально обмеженими, опинилися на периферії мовного вжитку [Колібаба 2014: 87], треті — як нові дескриптивні граматичні норми [Коць 2010: 214 — 261]. У цій неоднозначній ситуації важливо розмежувати використання граматичних форм у мовній практиці, що об'єднує професійну спільноту (освітян, працівників засобів масової комунікації — журналістів і редакторів, працівників офіційно-ділової сфери та інші верстви освічених носіїв української мови), і мовну практику менш освіченої частини українського соціуму. У пропонованій статті ставимо за мету дослідити реалізацію граматичного стандарту на прикладі найуживаніших, найпоказовіших словозмінних форм у професійній українськомовній практиці, тобто в тій, яку створюють люди, котрі мають філологічну освіту, засвоїли норми української літературної мови. Її обрано ще й тому, що вона найтісніше пов'язана з академічною лінгвоукраїністикою, слугує взірцем для навчання української мови. Аналізуючи цю проблему, спиратимемося на найновіші дослідження українських граматистів, свої спостереження за вживанням граматичних форм, результати проведеного анкетування у вищих України та інші фахові джерела.

Основне завдання пропонованого дослідження — професійно оцінити вживання найпоказовіших граматичних форм іменників, прикметників, числівників та дієслів від початку 90-х років минулого сторіччя до сьогодні у сучасній мовній практиці, встановити причини ігнорування деяких закінчень, виявити деструктивні зміни окремих прескриптивних граматичних норм. Серед цих форм є ті, які намагалися повернути до активного українського вжитку відомі мовознавці ще на початку ХХ сторіччя [Кримський 1907; Сімович 1921; Сімович 1924; Курило 2004; Тимченко 1917; Сулима 1928; Синявський 1922; Синявський 1931; Огієнко 2010; Матвієнко 1930 та ін.], тому немає підстав називати їх новими, як дехто намагається кваліфікувати. Безпідставно оцінювати ситуацію з уживанням граматичних форм, що віддзеркалюють прескриптивні норми, як хаос, навіть якщо йдеться про 90-і роки ХХ сторіччя. Але потрібно визнати, що частина професійної спільноти, справді, ігнорує у своїй практиці, деякі прескриптивні граматичні норми української літературної мови. Ситуація не бачена, не чувана, як для попереднього радянського періоду. Незважаючи на такі вияви неприйняття, у сучасній мовній практиці спостерігаємо виразні тенденції до вживання певних прескриптивних відмінкових та способово-особових закінчень, а також заміну одних флексій іншими.

Виклад основного матеріалу. Із 90-х років минулого сторіччя помітними стали нові тенденції у використанні закінчень давального відмінка однини іменників чоловічого роду II відміни, які дослідники оцінюють по-різному. Одні з них констатують «повернення закінчення *-ovi* всім іменникам чоловічого роду цієї відміни» [Юносова 2003: 49], яке «витісняє з вжитку флексію *-u*» [Там само: 46], до того ж ця тенденція така сильна, що вона охопила й іменники середнього роду II відміни [Там само: 49]. Інші відзначають надавання переваги іменникам II відміни чоловічого роду на позначення істот із закінченнями *-ovi*, *-evi* (*-єvi*) [Вихованець 2003: 34; Вихованець 2012: 51; Колібаба 2014: 91] в різних функціонально-стильових сферах української мовної

практики, передусім у публіцистичному, офіційно-діловому та в деяких жанрах наукового стилю (напр.: *директоріві, ректоріві, президентіві, деканіві, завідувачеві, секретареві, покупцеві* та ін.), тоді як назви неістот уживають у давальному відмінку однини переважно із закінченням **-у (-ю)** (напр.: *деканату, секретаріату, інституту, університету, ліцею* та ін.), зрідка — із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** (напр.: *деканатові, секретаріатові, інститутіві, університетіві, ліцесві* та ін.). Проте цим тенденціям дехто з мовців протиставляє свою позицію, ґрунтовану, як вони декларують, на їхніх ідейних переконаннях, уживати в цьому відмінку такі іменники лише із закінченням **-у (-ю)**, бо відмінкової форми із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** немає в українській мові, їх ніхто не вживає. Інші, переважно філологи, спираючись на мовний чинник, передусім на потребу відмежуватися від родового відмінка із закінченням **-у (-ю)**, відстоюють розширення кола іменників — назв неістот чоловічого роду і навіть іменників середнього роду цієї відміни в давальному відмінку однини із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** [Вихованець 2012: 52]. Є й ті, кому форми із цими закінченнями не подобаються, насамперед тому, що вони складніші для вимови. Такий різноплановий комплекс чинників спричинив у мовній практиці змагальність закінчень у давальному відмінку однини, що, звичайно, **не сприяє послідовності реалізації граматичного стандарту**. Особливо це помітно в офіційно-діловій сфері. Наведу приклади. Ознайомлення з листами, надісланими до Інституту української мови в період із 1999 до 2013 року, виявило істотне переважання форми *директору* (70%) над формою *директоріві* (30%) [Колібаба 2014: 91]. У таких листах 2016 року, за нашими спостереженнями, відсоток уживання форми *директоріві* став ще нижчим. Прикро констатувати, але впровадженню форм на **-ові, -еві (-єві)** в назвах осіб перешкоджає людський чинник: керівники багатьох установ присвоїли собі право диктувати тим, хто оформляє документи, використовувати форму давального відмінка однини лише із закінченням **-у (-ю)**, інакше не підписують листів та інших звернень. Дехто з редакторів реалізує в мовній практиці правило, за яким закінчення **-ові (-єві)** в цьому відмінку мають іменники чоловічого роду II відміни, які називають осіб чоловічої статі, напр.: *докторіві філологічних наук, професоріві, члену-кореспондентіві НАН України Загітку Анатолієві Панасовичу*, і закінчення **-у (-ю)**, коли ці іменники стосуються осіб жіночої статі, напр.: *доктору філологічних наук, професору, члену-кореспонденту НАН України Клименко Ніні Федорівні*. Ось так, усупереч прескриптивній нормі, формується дескриптивна граматична норма.

Із початку 90-х років минулого сторіччя почала відновлюватися практика вживання кличного відмінка у звертаннях, насамперед в особових іменах та по батькові, назвах людей за професією, видом занять та інших назвах, що особливо помітно в офіційно-діловій сфері, у сфері освіти, публічному офіційному спілкуванні, в усному професійному мовленні тощо. Чому почала? А тому, що на кінець 80-х років цю практику було майже втрачено, бо називним відмінком заступили кличний, що спричинило нівеляцію прескриптивної граматичної норми, яка визначала граматичну специфіку української літературної мови [Вихованець 2004: 77]. Уживання імен у формі кличного відмінка виявилось непростим завданням спочатку навіть для фахівців, бо вони зіткнулися, як не дивно, із труднощами вибору закінчення. Ще складніше було узвичаювати практику його вживання в середовищі самих мовців. Створені довідкові видання про закінчення кличного відмінка для іменників різних відмін та груп допомогли перебороти відзначені труднощі, але й тут виявляє свій деструктивний вплив людський чинник, що ми виявили після анкетування викладачів та студентів вишів, деякі з них відповіли так: не буду вживати кличний відмінок, бо не вважаю це принциповим; не вживаю, бо не можу утворити форму кличного відмінка від цього імені; для мене кличний відмінок не органічний, бо там, де я народився і виріс, його не вживали. Попри це кличний відмінок у звертаннях до осіб усталився у багатьох сферах сучасної мовної практики.

Дослідники констатують активніше використання форми родового відмінка із закінченням **-а (-я)** іменників — назв неістот чоловічого роду II відміни зі значенням знахідного відмінка, відомої як друга форма знахідного, причому не тільки в живому усному розмовному мовленні та мові художньої літератури, для яких ця форма органічна і становить їхню специфіку [Тимченко 1913: 259 — 264; Тимченко 1917: 96; Матвієнко 1930: 55; Вихованець 1971: 33], а й у новітніх художніх текстах, мові засобів масової комунікації та зрідка навіть у наукових виданнях, напр.: *вивісили прапора, купив джипа, уклав словника* та ін. [Колібаба 2014: 87].

Дехто з дослідників уважає, що форму знахідного відмінка із флексією **-а (-я)**, оскільки вона відповідає традиції української народної мови, потрібно повернути до активного вживання «в назвах чітко окреслених предметів і понять у ділових, наукових, науково-популярних і навчальних текстах, тому що вона забезпечує точність і однозначність речень із прямо-перехідними дієсловами...» [Гінзбург 2012 : 39]. До того ж ідеться не тільки про назви чітко окреслених предметів, що мають у родовому відмінку закінчення **-а (-я)**, а й про ті, що закінчуються в цьому відмінку на **-у (-ю)** і житі зі значенням чітко окресленого предмета. У знахідному відмінку вони за аналогією можуть мати паралельні форми, одна з них спільна з формою називного відмінка, а друга — форма на **-а (-я)**, напр.: *ухвалити декрет і декрета, закон і закона; прочитати протокол і протокола* тощо [Там само]. Сьогодні в наукових та науково-популярних текстах друга форма знахідного відмінка — переважно спорадичне явище, що віддзеркалює або фахову позицію автора, або його мовний смак.

Фахівці різних галузей знань Національної академії наук України та вищої школи із 90-х років ХХ сторіччя, переглядаючи галузеві терміносистеми з погляду їх нормативності та відповідності правилам розроблення термінологічних стандартів, повертають видове розмежування віддієслівних іменників на означення дії, процесу, стану, що тривають, розгортаються (кваліфіковані як назви опрідметнених процесів, скорочено — НОП [Гінзбург 2013: 49]), і віддієслівних іменників зі значенням завершеної дії чи завершеного процесу, стану або результату дії, процесу, стану, відповідно до видового розмежування їхніх твірних дієслів.

Це спричинено тим, що за радянського часу таке розмежування було знівельоване в українській науковій мові і значною мірою — у лексикографічній практиці, попри те що воно становило прескриптивну норму української літературної мови. Проблема успадкування віддієслівними іменниками семантики та видової ознаки твірних дієслів — не нова для сучасної лінгвоукраїністики. У її теоретичному розв'язанні дослідники одностайні з 20-х років минулого сторіччя до сьогодні, оскільки вважають розмежування віддієслівних іменників за видовою ознакою залежно від видового протиставлення твірних дієслів характерологічною ознакою української мови, її тривалою граматичною традицією [Синявський 1922: 76 — 77; Сімович 1924: 36; Ткаченко-Ращинська 1964: 60; Наконечний 1967: 58; Вихованець 1988: 103; Загнітко 2011: 39; Гінзбург 2013: 57 — 58 та ін.]. Багато з них наполягало на послідовному дотримуванні цієї норми в перекладних словниках. Її зrealізовано як граматичну норму, зокрема, в першому томі «Російсько-українського словника» за редакцією А. Кримського [Російсько-український словник 1924: I]. Проте з кінця 40-х років і донині в російсько-українських словниках спостерігаємо подання багатьох віддієслівних іменників доконаного виду і з граматичним значенням недоконаного виду, що пояснювали в 70-х роках минулого сторіччя нерозмежуванням їх за видом у мовній практиці, передусім у публіцистичному стилі, а саме тим, що «віддієслівні іменники на *-ення* нейтральні до вираження дієслівних видових ознак» [Юрчук 1975: 13] або тим, що «чітка видова диференціація дієслів у дериватах стає менш чіткою» [Родніна 1979: 69]. У чинних правилах розроблення термінологічних стандартів введено вимогу чітко розмежувати віддієслівні іменники на *-ння*, *-ття* за видом [Термінологічна 2010: п. Г.5.1.1].

Цілком усунути сплутування віддієслівних іменників доконаного і недоконаного виду досі не вдалося ні в професійному, ні в загальномовному українському вжитку, що спричинено насамперед понад півстолітньою лексикографічною традицією нерозмежування цих іменників за видовою ознакою, а також браком уміння в деяких мовців правильно визначати контексти використання іменників доконаного і недоконаного виду на *-ння*, *-ття*, що засвідчують уживання на зразок: *Обстеження* (замість *обстежування*) *буде тривалим; Наповнення* (замість *наповнювання*) *системи триватиме кілька годин*.

У нинішній мовній практиці спостерігаємо досить помітну тенденцію до розмежування форми родового відмінка їх з об'єктною функцією займенникового особового іменника *вони*, донедавна широко вживаної зі значенням присвійності, як і в російській мові, і займенникового прикметника присвійності *їхній*. Це зумовлено тим, що *їхній*, на протизагагу їх зі значенням присвійності, представляє повний ступінь граматизації значення присвійності: і синтаксичною залежністю від іменника, і морфологічно — суфіксом та закінченням [Вихованець 2012: 73 — 74]. Дехто з українських мовознавців, відзначаючи також посилення тенденції в межах присвійних займенників до обмеження у вжитку форми 3-ої особи їх на користь *їхній*, наводить припущення про російське походження форми *їхній*, «яка з'явилася, цілком можливо, не без впливу з боку російської народної мови» [Тараненко 2016: 98], на що вказували дослідники раніше [Сулима 1928: 47; Шерех 1951: 260].

У двох основних стилях — науковому (у різних його жанрових різновидах) та публіцистичному, а також у розмовному літературному мовленні, де найактивніше розгортається таке розмежування, досить часто займенник їх усунули замінюють на *їхній*, унаслідок чого він потрапляє в не властиву йому об'єктну позицію, що порушує граматичну норму. Основною причиною такого порушення є брак фахових знань, невміння, як зізнаються самі мовці, визначити позицію зі значенням присвійності.

Мова українських засобів масової комунікації в останні двоє десятиріч засвідчує виразну тенденцію до вживання збірних числівників на позначення кількості дискретних предметів, названих іменниками чоловічого роду на означення осіб, тобто як власне-кількісних, а не кількості як неподільної сукупності, напр.: *Загибло четверо, поранено шестеро військових* (Українське радіо). Причому збірні числівники поєднують навіть з іменниками жіночого роду (пор.: *Попри те що головних героїнь у телесеріалі... номінально четверо, де-факто центральними зірками історії є п'ятеро жінок* (Україна молода, 08.04.2010); *За словами журналіста, свідками побиття стало троє дівчат, які сиділи на лавці неподалік* (Україна молода, 15.04.2010) [Городенська 2014: 99], що донедавна траплялося лише в мові української художньої літератури. І. Р. Вихованець кваліфікує таке явище як уживання формально збірних числівників у сполуках з іменниками чоловічого роду — назвами істот зі значенням власне-кількості [Вихованець 2004: 161], на підставі чого робить висновок про нівеляцію протиставлення збірних і власне-кількісних числівників та перетворення збірних числівників на додатковий засіб вираження власне-кількості [Там само]. На цьому свого часу наголошував Ю. Шерех і вбачав і такій заміні динаміку паралельного вживання власне-кількісних і збірних числівників, адже давніші автори послідовно відтворювали значення збірності збірними числівниками, а значення власне-кількості — власне-кількісними числівниками, тоді як новіші автори засвідчують виразну втрату цього розрізнення [Šerech 1952: 30 — 31]. Дехто з представників професійної спільноти вважає таке вживання порушенням граматичної норми, адже функція збірних числівників — виражати кількість кого-, чого-небудь як неподільну сукупність і до того ж в обмеженій функціонально-спеціалізованій сфері — у розмовному та художньому мовленні. На їхню думку, це — мода, поширена журналістською спільнотою.

Грубим порушенням словозмінного стандарту числівників є поширені сьогодні в мові засобів масової комунікації форми родового відмінка *п'ятиста*, *двохста* і под. замість нормативних *п'ятисот*, *двохсот*. Не відповідають граматичній структурі української літературної мови поєднання власне-кількісних числівників із запозиченим компонентом *тон-* на зразок *тон-100 університетів* замість *100 найкращих університетів* [Городенська 2014: 86], адже числівники, як відомо, уживані у двох позиціях: 1) самостійній, коли виконують нумеративну функцію; 2) присубстантивній, передусім приіменниковій, якщо виконують квантитативну

функцію — функцію означення кількості кого-, чого-небудь. Прикро, що чиесь фахове невігластво стало модним, і таке модне вживання вже підхопили в інших сферах мовної практики.

Помітне надавання переваги в лінгвістичному вжитку вторинним формам числівників із закінченням *-ох* у родовому і місцевому відмінках та *-ом* — у давальному, напр.: *п'ятьох* і *п'яти*, *п'ятьом* і *п'яти*, що спричинено, на думку І. Р. Вихованця, впливом відмінювання числівників *два*, *три*, *чотири* на форми із закінченням *-и* в родовому, давальному та місцевому відмінках, які історично пов'язані з колишнім іменниковим відмінюванням [Вихованець 2004: 176]. Це зумовило зміну місць у традиційному співвідношенні варіантних закінчень числівників від 5 до 20 і числівників 30, 50 – 80, а саме: *Р. в. -и, -ох; Д. в. -и, -ом* на *Р. в. -ох, -и; Д. в. -ом, -и*.

Із 90-х років ХХ сторіччя почали повертати до активного вжитку в різних сферах мовної практики (освітній, науковій) таку прескриптивну норму, як форму спільної дії наказового способу із закінченнями *-ймо*, *-мо*, що становить граматичну специфіку української літературної мови у вираженні спонукального значення [Вихованець 2012: 50]. У писемному і меншою мірою в усному вжитку вона потіснила не типову для української літературної мови форму наказового способу із компонентами *давай*, *давайте*, напр.: *звернімося* замість *давай звернемося*; *погляньмо* замість *давайте поглянемо*; *перевірмо* замість *давайте перевіримо*; *заспіваймо* замість *давайте заспіваємо*. Якщо в радіожурналі «Слово» на Українському радіо спонукальна форма із закінченнями *-ймо*, *-мо* стала визначальною, послідовно вживаною, то в мовній програмі «Чорним по білому» ведучі досі вживають форму наказового способу з *давай*, *давайте*.

Висновки. Для професійної мовної практики 90-х років минулого сторіччя — перших п'ятнадцятьох років ХХІ сторіччя характерне насамперед повернення до вжитку закінчень іменників, займенників та дієслів, що були і є в прескрипціях української літературної мови, але переважно з позамовних причин стали функціонально обмеженими або й вилученими з вжитку, призабутими чи й зовсім забутими. Саме тому деякі з актуалізованих тепер закінчень кваліфікують як архаїчні або навіть такі, що накинута українській мові, бо вживання їх, мовляв, не засвідчене в цьому періоді. А тим закінченням, що набули поширення в українській мовній практиці під впливом інших мов чи людського чинника, нерідко надають статусу дескриптивної норми, що спричинює конфлікт між прескриптивною граматичною нормою та її реалізацією.

У використанні форм числівників спостережено дві визначальні тенденції: до нівеляції протиставлення збірних і власне-кількісних числівників таперетворення збірних числівників на додатковий засіб вираження власне-кількості, і до надавання переваги вторинним граматичним формам числівників 5 — 20, 30, 50 — 80. Інші зміни відбивають деструкцію граматичних прескриптивних норм.

Українська мовна практика потребує активнішої допомоги з боку фахівців, оскільки в ній помітна тенденція до реалізації чийхсь мовних смаків і вподобань, зовсім не мотивованих структурою української літературної мови. Дехто вважає, що академічна лінгвоукраїністика не може впливати на сучасну мовну ситуацію, бо вона нині не керована. Справді, є в ній сегмент не керований, але домінує той, який відповідально ставиться до використання української мови, намагається правильно вживати її. Про це свідчать численні звернення громадян — листи, дзвінки тощо — до Інституту української мови НАН України.

Академічній лінгвоукраїністиці потрібно наполегливіше шукати шляхи та способи професійного впливу на мовну практику, оскільки інших (правових, адміністративних тощо) засобів впливу на неї вона не має.

Література

- Вихованець 1971: Вихованець І. Р. Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові / І. Р. Вихованець. — К. : Наук. думка, 1971. — 120 с.
- Вихованець 1988: Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. — К. : Наук. думка, 1988. — 256 с.
- Вихованець 2003: Вихованець І. Динамічні процеси в українському іменниковому відмінюванні / Іван Вихованець // Українська мова. — 2003. — № 3 — 4. — С. 33 — 37.
- Вихованець 2004: Вихованець І. Числівник // Іван Вихованець, Катерина Городенська. Теоретична морфологія української мови. — К. : Університет. вид-во «Пульсари», 2004. — С. 151 — 183.
- Вихованець 2004: Вихованець І. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / Іван Вихованець. — К. : Університет. вид-во «Пульсари», 2012. — 158 с.
- Гінзбург 2012: Гінзбург М. Про форми знахідного відмінка в українських фахових текстах / Михайло Гінзбург // Українська мова. — 2012. — № 4. — С. 29 — 40.
- Гінзбург 2013: Гінзбург М. З історії досліджування та подавання видового протиставлення українських *potina actiions* на *-ння*, *-ття* / Михайло Гінзбург // Українська мова. — 2013. — № 3. — С. 48 — 60.
- Городенська 2014: Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення / Катерина Городенська. — К. : КММ, 2014. — 124 с.
- Загнітко 2011: Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. — Донецьк : ТОВ «ВКФ БАО», 2011. — 992 с.
- Колібаба 2014: Колібаба Л. Варіантність відмінкових закінчень іменників на тлі морфологічних норм української літературної мови кінця ХХ — початку ХХІ сторіч / Лариса Колібаба // Українська мова. — 2014. — № 1. — С. 86 — 96.
- Коць 2010: Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі / Т. А. Коць. — К. : Логос, 2010. — 303 с.

- Крымский 1907: Крымский А. Украинская грамматика для учеников высших классов гимназий и семинарий Поднепровья / Агатангел Крымский. — М., 1907. — Т. 1. — Вип. I. — 272 с.
- Курило 2004: Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / Олена Курило. — Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. — 304 с.
- Літературна норма і мовна практика 2013: Літературна норма і мовна практика : монографія / [Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А. та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко]. — Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. — 320 с.
- Матвієнко 1930: Матвієнко О. Назовна та родова форма знахідного відмінка / Оникій Матвієнко // Збірник державних центральних курсів українознавства. — Х., 1930. — С. 43 — 56.
- Огієнко 2010: Огієнко І. (митрополит Іларіон) Рідна мова [упоряд., автор передмови та коментарів М. С. Тимошик] / Іван Огієнко (митрополит Іларіон). — К. : Наша культура і наука, 2010. — 436 с.
- Огієнко 2011: Огієнко І. (митрополит Іларіон) Наша літературна мова [упоряд., автор передмови та коментарів М. С. Тимошик] / Іван Огієнко (митрополит Іларіон). — К. : Наша культура і наука, 2011. — 356 с.
- Російсько-український словник 1924: Російсько-український словник у 4-х томах / Гол. ред. А. Е. Кримський. — К. : Червоний шлях, 1924. — Т. 1 (А — Ж). — 290 с.
- Сімович 1921: Сімович В. Грамматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці / Василь Сімович. — [2-е видання з одніями й додатками]. — К.; Ляйпціг, 1921. — Фотопередрук з передмовою О. Горбача. — Мюнхен : Monachii, 1986. — Вип. 5. — 584 с.
- Сімович В. На теми мови / др. Василь Сімович. — Прага; Берлін : Вид-во Нова Україна, 1924. — 48 с.
- Синявський О. Порадник української мови / проф. О. Синявський; пристосований для буденного вжитку д-ром В. Сімовичем. — Х.; Берлін; Нью-Йорк : Україно-американське вид-во «Космос», 1922. — 130 с.
- Синявський 1931: Синявський О. Норми української літературної мови / Олекса Синявський. — Х.; К., 1931. — 367 с.
- Сулима 1928: Сулима М. Українська фраза / Микола Сулима. — Х. : Рух, 1928. — 98 с.
- Тараненко 2016: Тараненко О. О. Тенденції до синтетизму в сучасній українській літературній мові (кінець ХХ — початок ХХІ ст.) / О. О. Тараненко // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. — К., 2016. — С. 91 — 100.
- Термінологічна 2010: Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять : ДСТУ 3966-2009. — К. : Держспоживстандарт України, 2010. — IV, 31 с. — (Національний стандарт України).
- Тимченко 1913: Тимченко Е. К. Функции генетива в южнорусской языковой области / Е. К. Тимченко. — 278 с.
- Тимченко 1917: Тимченко Є. К. Українська грамати́ка / Є. К. Тимченко. — К. : Вид-во Тов. «Час», 1917. — 168 с.
- Шерех 1951: Шерех (Шевельов) Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Юрій Шерех. — Мюнхен, 1951. — 402 с.
- Юносова 2003: Юносова В. О. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові / В. О. Юносова. — К. : Знання України, 2003. — 126 с.
- Юрчук 1975: Юрчук Л. А. Про лексикографічне відображення віддієслівних іменників на **-ння**, **-ття** / Л. А. Юрчук // Мовознавство. — 1975. — № 2. — С. 12 — 20.
- Šerech 1952: Šerech J. Probleme der Bildung des Zahlwortes als Redeteil in den slavischen Sprachen / J. Šerech. — Lund, 1952.

Городенская Екатерина

Грамматический стандарт украинского литературного языка и современная практика

Проанализировано использование самых показательных словоизменительных форм имен существительных, местоимений, имен числительных и глаголов, представляющих грамматический стандарт современного украинского литературного языка, в профессиональной практике с 90-х годов ХХ ст. до сегодня, отмечена тягость употребления многих из ныне актуализированных окончаний, установлены деструктивные изменения отдельных грамматических прескриптивных норм, причины неприятия или игнорирования некоторых окончаний, определены их дескрипции.

Ключевые слова: грамматический стандарт, прескриптивная грамматическая норма, дескриптивная грамматическая норма, окончание, грамматическая форма, языковая практика.

Horodenska Kateryna

Grammatical standard of Ukrainian language and the modern practice

The article presents the analysis of using of the most notable inflectional form of nouns, pronouns, verbs and numerals representing grammatical standard modern Ukrainian literary language. The continuity of using of many updated endings in the practice of the professional community of the 90 th century to this day was shown. The destructive changes of some prescriptive grammar rules were outlined, the reasons of rejection or ignoring certain endings were found and their descriptions were established.

Key words: grammatical standard, prescriptive grammatical rule, descriptive grammatical rule, ending, grammatical form, language practice.

Надійшла до редакції 20 грудня 2016 року.